

Motion till riksdagen

1989/90:Ub521

av Anna Horn af Rantzien m.fl. (mp)

Ekonomisk styrning av forskningsanslag

En strängare syn på forskning

Vi lever i dag i de stora och snabba förändringarnas värld. Gamla värderingar och gamla ekonomiska teorier håller inte längre. Tron på oändlig tillgång på friskt vatten, ren luft och fruktbar odlingsjord, tron på den eviga konsumtionstillväxten har förvandlats till en myt. Även på forskningens område har tiden kommit för att besinna och ompröva det fria bruket av forskningens resultat.

Vi har överskridit många hållbarhetsgränser och letar efter nya värderingar och nya ekonomiska teorier, där miljöns krav kan tillgodoses. Men vad miljön kräver är ännu osäkert, även om vi vet tillräckligt för att börja åtgärda kraven. De senaste årens forskning har dock lärt oss att vi behöver veta betydligt mer för att fatta tillräckligt radikala beslut för att vi skall klara dagens och morgondagens miljökriser. Ändå görs ingenting för att styra den tillämpade forskningen in på de för vår överlevnad mest väsentliga områdena. Tvärtom – exempelvis den på destruktion inriktade vapenteknologiska forskningen eller den dyrbara rymdforskningen sätts inte ifråga trots att den globala överlevnaden är så mycket viktigare.

Anslag till den statligt stödda forskningen

Anslagen till forskning finansieras

- med fakultetsanslag där regering och riksdag anger den totala ramen och de områden som bör prioriteras
- genom att inrätta professurer
- med extern finansiering, sektorsforskning. Det innebär att statliga organ har resurser till forskningsprojekt, som faller inom deras område och som de behöver. Exempel på sådana organ är byggforskningsrådet och arbetsmiljöfonden.
- genom uppdragsforskning, dvs företag köper forskning av högskolan för att t ex utveckla en produkt.

Forskningsresultaten kan hemligstämplas.

Den externfinansierade forskningen på högskolan ökar snabbare än fakultets- och forskningsrådsanslagen. Den tekniska fakulteten får den största andelen av sektorsanslagen, den filosofiska den minsta.

För att inte försämra för den långsiktiga och mer oberoende forskningen, som bekostas med fakultets- och forskningsrådsanslag, bör ovannämnda klyfta icke tillåtas öka. Sektorsanslagen bör vara speciellt inriktade på att lösa akuta miljöproblem.

Etisk konsekvensanalys bör styra

Miljöpartiet de gröna föreslår därför följande styrning av tillämpad forskning (grundforskningen bör vara fri):

Alla ansökningar om statliga medel till projekt inom tillämpad forskning tillstyrks enbart om projektets mål är att förbättra mänsklighetens grundläggande behov eller vår med andra livsformer gemensamma miljö. Detta skall gälla för en viss provotid för att därefter omprövas.

Arbetet under denna tid kan ses som en praktisk och grundlig utredning, varför den förberedande utredningen inte fordrar lång tid eller stor ekonomisk insats. Avvägningen av vilka projekt som skall få pengar enligt dessa nya krav görs av en etisk nämnd, så som vi föreslagit i en motion år 1989. Den avslogs med motiveringen att frågan för närvarande bereds. Troligen kommer de flesta av de forskare, som "tvingats" in på dessa etiskt godtagbara forskningsområden att finna sitt arbete så utmanande och spännande att de efter "provåren" inte vill byta område.

Även de privata medlen till forskning borde av etiska skäl och för allas överlevnad underställas samma krav på styrning. För detta krävs dock en djupare medvetenhet om miljöproblemens allvar – eller en utredning om vilka lagliga medel som erfordras.

Av störst vikt är att den tvärvetenskapliga forskningen även över fakultetsgränserna får erkännande och status; detta är inte fallet i dag. Denna forskning bör få ekonomiskt stöd enligt ovan nämnda principer. Detta betyder att beslutsfattarna får en *positionsanalys*, dvs. en mångsektoriell konsekvensanalys, utifrån vilken för hela samhället goda beslut kan fattas.

Om frånvaron av gränser

Naturligtvis kan det sättas ifråga var gränserna skall dras mellan grundforskning och tillämpad forskning, vilka behov, som är grundläggande eller hur balansen mellan olika livsformer, inklusive den omätliga människan, skall avvägas. I de flesta fall kan en jämförelse mellan målen i de inkomna ansökningarna avgöra.

Frågor i stället för gränser

Forskarna borde kunna anvisa möjliga vägar till lösning på bl.a. följande frågor och de många däri ingående delfrågorna:

Var går gränsen mellan utnyttjande av naturtillgångar och bevarande av miljön för kommande generationer? Vilka lagar behövs för att den gränsen inte skall överskridas?

Med vilka legislativa och ekonomiska styrmedel kan vi minska resursförbrukningen och öka återanvändningen i tillverkningsprocessen?

Hur skall vi kunna återställa, bevara och berika naturmiljöns mångfald, som i sig är ett försvar för kommande liv?

Hur skall balansen förbättras mellan "gräsrotter" och beslutsfattare?

Hur skall en ny rättvis ekonomisk världsordning kunna förverkligas?

Hur ser den ekonomiska teori ut, som inte i praktiken bidrar till ökande klyftor mellan fattig och rik och inte kräver ett ständigt ökande uttag av ändliga naturtillgångar? Vilken värdebas skulle ge optimal ekonomisk rättvisa?

Vilken bättre måttstock kan ersätta det dåliga begreppet BNP för att beskriva livskvalitet?

Hur kan vi öka det internationella såväl som det lokala och individuella ansvarstagandet?

Att få till stånd en kvalitativt och etiskt högtstående och för alla livsformers överlevnad viktig forskning borde vara en självklarhet för samtliga beslutsfattare att stödja. I demokratins namn.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att klyftan mellan å ena sidan sektorsanslag och å andra sidan fakultets- och forskningsrådsanslag ej tillåts öka,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att prövning av medelstildelning till nystartade projekt inom tillämpad forskning enligt förslaget ovan godkänns och verkställs,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att tvärvetenskaplig forskning stöds så som i motionen anförts.

Stockholm den 17 januari 1990

Anna Horn af Rantzien (mp)

Marianne Samuelsson (mp)

Eva Goës (mp)

Mot. 1989/90
Ub521